
AB ve MİLLİYETÇİLİK: HANGİ PERSPEKTİF?

Ali ULUSOY*

Avrupa'da ve hatta genel olarak Batı'da bir süredir "milliyetçilik" kavramının başkalaşıma ve dönüşüme uğradığını biliyoruz. Artık yeni anlamıyla milliyetçilik, **ırkçı** temele dayalı bir aşırı milliyetçiliği ifade ediyor. Fransa'daki Le Pen'ci, Avusturya'daki Haider'ci siyasi oluşumlar, Belçika'daki Flaman Vlaamsblok hareketi, Almanya'daki Neo-Nazi akımları ve hatta İtalya'daki Kuzey Ligi, Avrupa'daki yeni milliyetçiliği temsil etmektedirler.

Ancak ırkçı temeldeki bu radikal **yeni milliyetçilik**, her ne kadar kökenini **Hitler'ci** veya **Mussolini'ci** referanslara dayandırsa da, bunlardan daha farklı bir niteliğe bürünmüş durumdadır. Marjinal bir azınlık dışında bunlar, kendileriyle aynı "ırktan" olmayanların ve özellikle de **zenciler, Araplar, Hintliler, Türkler** gibi "**güneyli esmerlerin**" öldürülmesini, yokedilmelerini ve "**sa-bun yapılmalarını**" hedeflemiyor, ancak bu "**ötekiler**"in ülkelerinden dışarı atılmalarını yani **kovulmalarını** öngörüyor. Alman neo-nazilerinin duvarlara "**Türkler dışarı (Türken raus)!**" yazmaları, Fransız aşırı milliyetçi parti lideri Le Pen'in "**Ben Arapları çok severim, ancak kendi ülkelerinde bulduklarında!**" demesi bunun açık örneklerinden.

Yükselen bu yeni milliyetçilik karşısında, **Rousseaucu ve Renancı** referanslardan doğmuş ve **irksal** değil, **daha çok kültür ve dil aidiyetine** dayalı bir temelden gelen klasik Fransız tipi milliyetçilik ise adeta "**sinmiş**" durumda. Öyle ki bu tarz milliyetçiliği benimseyenler, yeni tip (aşırı) milliyetçilikle karıştırılma riskini bile göze alamadıklarından, kendilerini artık "milli-

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.

yetçi" (nationalist) olarak değil, "**vatansever**" veya "**yurtsever**" (patriot) olarak isimlendiriyorlar. Adeta "milliyetçi" sıfatından bir kaçış sözkonusu. Milliyetçilik "meydanı" tamamen neo-nazilere bırakılmış durumda.

Türkiye'de ise bir milli devlet oluşturma amacındaki Cumhuriyet devrimcilerinin de ırksal temelde değil de kültürel aidiyet temelinde, yani Fransız tipi bir milliyetçilik anlayışını öngördükleri bilinen bir gerçek. Atatürk'ün "ne mutlu Türk olana" değil de "*ne mutlu Türküm diyene*" demesi bunun en güzel kanıtı.

Hatta Cumhuriyetin kurucularının Türk Milliyetçiliğini daha çok bir "**üst kimlik**" olarak gördüklerini ve o zamana göre son derece modern bir anlayışla (veya belki de Osmanlı geleneğinin devamı olarak) bazı "alt kimliklere" de toleransla yaklaşabildiklerini, ilk Meclis'te "Lazistan" adıyla seçim bölgesi bulunduğundan veya bazı resmi yazılarda "Kürdistan" bölgesinden söz edilmesinden bile çıkarabiliyoruz.

MHP Tarzı Milliyetçiliğin Bilançosu

Türkiye'de, oluşumundan itibaren milliyetçiliği ön plana çıkararak bir anlayışa sahip olagelmış ve siyasi anlamda bu kavramı "tekeline" almış olan MHP'nin de bu konuda Cumhuriyetin öngördüğü bu milliyetçilik paradigmasının dışına kayda değer şekilde taşmadığı görülüyor. Özellikle 1980'li yıllardan sonraki performansı değerlendirildiğinde MHP'nin, başka konulardaki performansı son derece eleştiriye açık olmakla birlikte, ırk veya etnik köken temeline dayanmak yerine, dil birliği ve kültürel aidiyeti ön plana çıkararak bir milliyetçilik anlayışını baskın kıldığı gerçeğini de teslim etmek gerekiyor. 1980'li yıllardan önceki bir dönem, Orta Asya Türk orijinleri yoğun biçimde vitrine çıkarıldıysa da, bunun daha çok sembolik ve nostaljik bir içerik taşıdığını herkes biliyor.

Bir önceki seçimlerden ikinci parti olarak çıkan MHP, Güneydoğu'dan bile önemli miktarda oy almıştı. "Kürtçü" terörün en yoğun olduğu zamanlarda dahi bu Partinin Ülkenin Batısında yaşayan Kürtlere karşı etnik provakasyonlara alet olmadığı da bir gerçektir. Bu bağlamda DEP-HADEP-DEHAP çizgisinin MHP'ye oranla çok daha etnik kökene dayalı bir siyasi anlayışı benimsediği tartışmasızdır.

Bu noktada dikkat çeken bir diğer husus, günümüzdeki "anti-küreselleşmeci, anti-AB'ci ve anti-liberal" **Yeni Kemalist** hareket taraftarlarının *milliyetçi* sıfatından "utanıp", kendilerini, tamamen aynı anlama gelen, "**ulusalçı**" olarak isimlendirmeleridir. Oysa bunların savundukları bu "ulusalcılık" ile, MHP tandanslıların savundukları "klasik" Türk Tipi Milliyetçilik arasında kayda değer bir farklılık olduğunu söylemek oldukça güç görünmektedir. O halde böyle bir ayrışım son derece yapay kaçmaktadır.

Özetle, her ne kadar kendi ırkından olmayanı, yani "yabancı"yı yok etmeyi değil, kendi ülkesi dışına "kovmayı" hedeflese de, Batı'da artık "milliyetçilik"ten anlaşılan, ırkçı bir milliyetçiliktir. Kültürel temele dayanan nor-

mal milliyetçiliğe ise artık milliyetçilik değil, "vatanseverlik" (patriotism) denilmektedir. MHP ise özellikle 1980 sonrasında "ırkçı" temelde, yani "modern Avrupa tarzı" milliyetçilik yapmayarak, siyasetteki tüm başarısızlığına rağmen, belki de ülke iç barışına kayda değer bir katkı sağlamıştır.

İlimli İslam, Milliyetçilik ve AB

ABD'nin Türkiye için "kemalist" model yerine "ılımlı İslam" modelini tercih ettiği yönünde bazı işaretler bulunmaktadır. Bu tercihin arka planında ise belki de, "kemalist rejimin" İslam Dünyasına "model" olabilmesi için laiklik yönünden fazla "kategorik" ve tavizsiz olması ve bu nedenle rasyonel bir model olarak görülmemesi ve böylece "radikal İslamın ilacı ilimli İslamdır" tezinin başarı şansına izin vermemesidir.

Bu "tercih" ise aslında Batılılaşmada ve Sekülerleşmede Türkiye ve Türk insanı açısından ileriye değil **geriye gidiş** anlamına gelmektedir. Çünkü laiklikte Kemalist rejim tarafından ulaşılan nokta, üniversite öğrencilerine başörtüsü yasağı gibi bazı "aşırılıklarını" onaylamak güç olsa da, herşeye rağmen bir kazanımdır ve bu noktadan geriye dönüşe herşeyden önce AB kurumları izin vermemelidir⁶¹.

İç politikaya ilişkin olarak, mevcut siyasi iktidar, son derece pragmatik bir yaklaşım sergilemeye çalışmakla birlikte, Din-Devlet ilişkisi, Dinin (İslâm'ın) Devlet yönetimindeki yeri ve laiklik kavramı konusunda modern demokratik sistemlerle ve mevcut Anayasal düzen ile tamamen bağdaşan ve tam bir uyum içinde açık ve net tavır takındığını söylemek hala güç görünmektedir. Başka bir ifadeyle Siyasi İktidar, bu konuda "sistem" ile ve "rejim" ile barıştığını ve kendi "uç" çizgisinden "rejim" çizgisine geldiğini henüz kanıtlayamamıştır.

Bu durum ise "ülkede" kendisini "Rejimin doğal koruyucusu" olarak gören güçler ile Siyasi İktidar arasında sürekli bir "gerilimin" varolması sonucunu doğurmakta ve eninde sonunda bu "gerilimin boşalması" ve siyasi istikrarın bozulması beklentisini yaratmaktadır.

Kuşkusuz, bu aşamada böyle bir beklenti kayda değer bir beklenti değildir ve ciddiye alınması için henüz somut bir neden yoktur. Ancak, ABD ve AB'nin radikal İslam'a gem vurabilmek ve kontrol altında tutabilmek için, Dinin Devlet yönetimindeki etkisinde "çıtayı" oldukça aşağı koyan ve "ılımlı İslam" olarak gördüğü Türkiye'deki Siyasal İslâm'ı adı geçen "çıtayı" oldukça yükseğe çıkarmış Kemalist Rejime tercih etmesine yönelik mevcut politikasında, İslamın etkisini tamamen kırmak adına köklü bir değişiklik yapması ve Kemalist Rejim yanında pozisyon almaya karar vermesi durumunda, böyle bir politik istikrarsızlık olasılığı ciddi hale gelebilecektir.

Dış politikaya yönelik olarak ise milliyetçi ve "ulusalcı" kanat mevcut ik-

⁶¹ Bu konuda Türkiye'nin ileri laik düzeninin Orta Doğu için bir model olamayacağı hakkında bir görüş için Bkz. Steven EVERTS, "La Turquie est un atout pour l'Europe, mais pas un modèle pour le Moyen-Orient", *Le Monde*: 16 Aralık 2004.

tidan milli (ulusal) konularda yeterince hassas olmamakla suçlamaktadır. Kuzey Irak'ta Türkmenlerden gereken ilginin esirgenmesi ve fiili Kürt Devleti oluşumuna yeterli tepki verilmemesi ve ayrıca Kıbrıs'ta Rum Yönetimine fazla taviz verilmesi bu konudaki başlıca somut gelişmeleri oluşturmaktadır.

Öte yandan AB'nin Türkiye'deki etnik azınlıklara yönelik olarak tam olarak hangi somut sonucun oluşmasını arzuladığı ve neyi hedeflediği de belli değildir. Etnik azınlıkların üniter yapı içinde birtakım temel azınlık haklarına sahip olmaları yeterli görülecek midir? Yoksa hedeflenen federal bir yapı mıdır? Hatta daha da ileriye gidilmesi mi nihai amaçtır? Bu konuda AB içinde de fikir birliği bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte, AB üyeliği için on beş yıl civarında sürmesi beklenen müzakere sürecinde ve hatta üyeliğin hemen sonrasında AB normlarının o ya da bu şekilde, etnik farklılık bulunan bölgelerin ve toplulukların daha fazla özerkliğini ve bunun sonucunda **federal** bir yapıyı teşvik edeceği kolaylıkla tahmin edilebilir. Oysa *Belçika* ve *İspanya* örneği göstermiştir ki, Avrupa'da tarihsel olarak devlet yapılanmasını üniter devlet olarak kurmuş ve oluşturmuş ülkelerin, birtakım etnik sorunları aşmak için sonradan federal sisteme geçmeleri çözüm yerine daha çok sorun doğurmuştur.

Üstelik Türkiye'de böyle bir girişimin "**yan etkisi**" olarak, Ülkenin Batısında salt etnik kökene dayalı yani **Avrupa tarzı milliyetçilik** yapan ve ana hedefi Kürtleri Batı illerinden kendi bölgelerine kovmak olan siyasi hareketlerin doğması hiç de sürpriz olmayacaktır.

Ne dersiniz, yoksa AB üyeliği öyle sanıldığı gibi dikensiz gül bahçesi değil mi?